Ч 511.147
Л29

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України

Національний університет фізичного виховання і спорту України

ЛАХНО ОЛЕНА ГЕННАДІЇВНА

УДК 796.011.3: 37.03

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ПСИХОМОТОРНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ 2-го – 5-го РОКІВ ЖИТТЯ

24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту

Київ – 2013

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Дніпропетровському державному інституті фізичної культури і спорту, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник:
доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор
Козіна Жаннета Леонідівна,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди,
завідувач кафедри циклічних видів спорту та спортивних ігор.

Офіційні опоненти:
доктор біологічних наук, професор
Лизогуб Володимир Сергійович,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
завідувач кафедри анатомії і фізіології людини і тварин;

кандидат педагогічних наук, професор
Пангелова Наталія Євгенівна,
Державний вищий навчальний заклад «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»,
професор кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту.

Захист відбудеться 8 квітня 2013 року о 12^{10} год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.829.02 Національного університету фізичного виховання і спорту України (03680, Київ-150, вул. Фізкультури, 1).

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного університету фізичного виховання і спорту України (03680, Київ-150, вул. Фізкультури, 1).

Автореферат розіслано « 7 » березня 2013 року.

БІБЛІОТЕКА
ЛЬВІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради Г.В. Коробейніков

ЧИТАЛЬНА ЗАЛА
ЛДУФК - 2

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність. У дошкільному віці дитина набуває життєво необхідних знань, умінь і навичок, формує індивідуальний досвід, систему цінностей, інтересів та прагнень, і саме в цьому віці складаються її перші цілісні уявлення, її світогляд. Нині реформування системи дошкільної освіти України зорієнтовано на впровадження у педагогічну практику цілісного підходу до розвитку особистості, формування у дошкільника цілісної картини світу (уявлення про навколишнє середовище та внутрішнє, духовне життя) (О.Л. Кононко, 2003, Т.О. Пироженко, 2002).

Проте особливе занепокоєння у фахівців різних галузей викликає погіршення функціонального та соматичного стану юного покоління на фоні малої рухової активності, порівняно з дітьми такого ж віку 70-80-х рр. XX ст. Варто зазначити, що саме фахівці з фізичного виховання мають найбільший арсенал інструментів щодо попередження та профілактики захворюваності (Т.Ю. Круцевич, 2003-2009; Н.В. Москаленко, 2008-2010; М.М. Філіппов, 2009; D. Sutanu, H. Brian, G. Tusharkanti, 2010; Л.Г. Шахліна, 2010; С.С. Єрмаков, 2011; В.П. Зайцев, 2012).

4603

Дослідження проблеми цілісного підходу до розвитку дитини завжди привертали увагу науковців. Крім того, ця проблема є особливо актуальною на початку життя людини, коли закладаються основи функціонування організму на все життя (О.О. Ухтомський, 1934; І.М. Сєчєнов, 1956; І.А. Аршавський, 1972; С.С. Єрмаков, К. Прусик, Ж.Л. Козіна, 2011). Особливої гостроти вони набувають тепер, коли з одного боку, спорт наближається до піку людських можливостей, а з іншого, досягнення цивілізації призводить до гіподинамії населення. З огляду на це, саме психомоторний розвиток буде сприяти своєчасному гармонійному фізичному та інтелектуальному розвитку дитини (М.М. Кольцова, 1973; Н.М. Мартинова, 1992; Ж.Л. Козіна, 2005, 2009; Г.В. Кособуцька, 2009; У. Кіслінг, 2010).

Науковцями в галузі психофізіології встановлено наявність взаємозв'язку між розвитком психофізіологічних здібностей та показниками інтелекту у людей різних вікових груп (М.В. Макаренко, В.С. Лизогуб, 2009, 2011; Коробейніков, 2005, 2009, 2011). Фахівцями дошкільного фізичного виховання вивчався розвиток психомоторних якостей (О.К. Сечкіна, 2009), вивчалась ефективність різних підходів до навчання рухам у взаємозв'язку з психічним, психомоторним та руховим розвитком дітей дошкільного віку (Ю.І. Родін, 2009).

Аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що автори приділяють увагу фізичному, інтелектуальному, мовленнєвому та іншим сферам розвитку дітей дошкільного віку (K.C. Rachel 1984; М. М. Кольцова, 1973; Н.Ю. Міщенко, 2006; В.О. Кашуба, 2009; G.Rosemary, 2011). В опублікованих роботах, присвячених комплексному розвитку дітей наголошується, що на заняттях з фізичного виховання, різні напрями розвитку інтегруються за рахунок цілеспрямованого підбору і використання рухливих ігор та тренувальних вправ, які мають інтелектуальні та моральні компоненти (А.А. Півовар, 2003, 2010; Н.Є. Пангелова, 2007, 2011; В.В. Поліщук, 2007; Є.Г. Яхно, 2011; P. René, 2011; L. Rajmil, S. Abad, O. Sardon, 2011).

Теорія та методика дошкільного та шкільного фізичного виховання поповнена багатьма науковими працями, у яких розроблено та обґрунтовано використання

технологій оздоровчої (В.О. Кашуба, О.М. Бондар, 2005, 2009; Ж.Л. Козіна, 2005, 2009, 2011; Н.В. Москаленко, 2009, 2011; М.В. Чернявський, 2011), лікувально-оздоровчої (У. Кіслінг, 2010) та організаційно-ігрової спрямованості (Л.Н. Волошина, 2003; А.Є. Подоляка, 2010). Проте слід відзначити недостатню кількість публікацій, у яких було б визначено психофізіологічні особливості дошкільників, вивчено вікові особливості дітей раннього віку, запропоновано технології для інтегрального психомоторного розвитку дітей дошкільного віку.

Крім того, проблема необхідності розробки інноваційних технологій для інтегрального психомоторного розвитку посилюється тим, що в ранньому дитинстві відбувається інтенсивне освоєння навколишнього світу, спостерігається прагнення дитини взаємодіяти з різними предметами (Л.С. Виготський, 1991; С.С. Єрмаков, 2011).

Тому актуальність цієї проблеми, недостатнє її вивчення і відсутність ефективних технологій, спрямованих на оптимізацію психомоторного розвитку дітей раннього та дошкільного віку застосованих у фізичному вихованні зумовили вибір теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до Зведеного плану НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2006-2010 рр. за темою 3.2.5 «Моніторинг здоров'я дітей дошкільного і шкільного віку» (номер державної реєстрації 0107U000298), за темою 2.4.1.4.3 п. «Психологічні, педагогічні і медико-біологічні засоби відновлення працездатності в спортивних іграх» (номер державної реєстрації 0106U011989), а також відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011-2015 рр. Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України за темою 91 «Теоретико-методичні основи індивідуалізації навчально-тренувального процесу у фізичному вихованні і спорті» (номер державної реєстрації 0112U002001).

Роль автора полягає у розробці інноваційних технологій психомоторного розвитку: зборі та апробації результатів тестування психофізіологічного стану і фізичної підготовленості дітей 2-го – 5-го років життя.

Мета роботи – теоретично обґрунтувати та розробити інноваційні технології розвитку психомоторних здібностей у фізичному вихованні дітей 2-го – 5-го років життя.

Завдання:

1. На основі аналізу спеціальної науково-методичної літератури вивчити питання застосування інноваційних технологій для психомоторного розвитку дітей раннього та дошкільного віку у процесі фізичного виховання.
2. Дослідити вікові особливості фізичного розвитку, фізичної підготовленості та психофізіологічних здібностей дітей 2-го – 5-го років життя.
3. Визначити наявність та інформаційну значущість взаємозв'язків компонентів фізичного розвитку, фізичної підготовленості та психофізіологічних здібностей дітей 2-го – 5-го років життя.
4. Розробити та обґрунтувати інноваційні технології для розвитку психомоторних здібностей у фізичному вихованні дітей 2-го – 5-го років життя.

Об'єкт дослідження – психомоторні здібності дітей раннього та дошкільного віку.

Предмет дослідження – вплив інноваційних технологій фізичного виховання на розвиток психомоторних здібностей дітей 2-го – 5-го років життя.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення даних науково-методичної і спеціальної літератури; педагогічні методи (педагогічні експерименти; педагогічне тестування); метод антропометрії; методи психофізіологічного тестування; метод технічного та художнього конструювання; методи математичної статистики.

Наукова новизна отриманих результатів:

– вперше виявлено взаємозв'язки компонентів фізичного розвитку, фізичної підготовленості та психофізіологічних можливостей дітей 2-го – 5-го років життя у кількісних показниках кореляційного аналізу; виявлено зміну структури фізичної підготовленості та психофізіологічних можливостей дітей 2-го – 5-го років життя; визначено, що у період від 2-го до 5-го років спостерігається підвищення значення показників фізичної підготовленості та психофізіологічних можливостей у факторній структурі комплексної підготовленості дітей, що посилюється під впливом застосування інноваційних технологій;

– вперше розроблено інноваційні технології інтегрального психомоторного розвитку дітей 2-го – 5-го років життя, які передбачають: застосування технічного пристрою з використанням елементів баскетболу, ігор з використанням елементів туризму, модифікованої методики М. Монтессорі та функціонально цілісно, інтегрально єднають, різні елементи навчання і виховання;

– вперше визначено педагогічні умови реалізації інноваційних технологій, спрямованих на інтегральний психомоторний розвиток у фізичному вихованні дітей 2-го – 5-го років життя;

– доповнено дані про особливості вікового розвитку рухових здібностей і психофізіологічних можливостей дітей раннього та дошкільного віку;

– розширено змістовно-термінологічний арсенал теорії і методики фізичного виховання, розкрито сутність поняття *«інтегральний психомоторний розвиток»;* показано відмінності поняття *«інтегральний розвиток»* від поняття *«комплексний розвиток»*. З'ясовано, що інтегральний психомоторний розвиток передбачає не просто суму окремих компонентів розвитку дитини, що є характерно для поняття «комплексний», а їх єдність, цілісність, що обумовлює перехід на новий якісний рівень.

Практичне значення дослідження полягає у:

– визначенні підходів до планування змісту і засобів інноваційних технологій інтегрального розвитку психомоторних здібностей у фізичному вихованні дітей 2-го – 5-го років життя;

– розробці змісту ігор для розвитку моторики верхніх кінцівок дітей раннього та дошкільного віку із застосуванням м'яких іграшок «Парочки»;

– розробці сюжетних занять для психомоторного розвитку дітей 4-5 років із застосуванням технічних приладів «Розумне кільце», «Веселі куточки»;.

Результати дослідження впроваджено у навчально-виховний процес дошкільних навчальних закладів № 309 «Зернятко», № 404 «Катруся» м. Дніпропетровська; у навчальний процес студентів факультету фізичного виховання Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, про що підтверджено відповідними актами впровадження.

Особистий внесок здобувача полягає у постановці проблеми, формуванні

методології дослідження, аналізі та узагальнені отриманих результатів дослідження, у впровадженні результатів дослідження у практику роботи дошкільних закладів м. Дніпропетровська. Роль автора у суспільних публікаціях полягає у розробці структури дослідження, інтерпретації даних та формулюванні висновків.

Апробація результатів дисертаційної роботи. Результати дослідження доповідалися на 14 конференціях регіонального, всеукраїнського та міжнародного рівнів: на фінальній конференції І Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт у 2005-2006 році (Львів, 2006); на ІІ науковій електронній конференції «Актуальні проблеми фізкультурної освіти» (Харків, 2006); на IV і VIII Міжнародних електронних конференціях «Проблеми й перспективи розвитку спортивних ігор і єдиноборств у вищих навчальних закладах» (Харків-Бєлгород-Красноярськ, 2008, 2012); на VIII та IX Міжнародних науково-практичних конференціях «Фізична культура, спорт та здоров'я» (Харків, 2006, 2007, 2008); на III та IV Міжнародних конференціях «Основні напрямки розвитку фізичної культури, спорту та фізичної реабілітації» (Дніпропетровськ, 2007, 2008); на VII Міжнародній конференції «Физическое воспитание и спорт в высших учебных заведениях» (Бєлгород-Красноярськ-Харків, 2011); на III, IV та V Міжнародних наукових конференціях пам'яті А.М. Лапутіна (Чернігів, 2010, 2011, 2012); на VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Спорт, духовність і гуманізм у сучасному світі» (Донецьк, 2010); на щорічних регіональних науково-практичних конференціях молодих учених «Молоді науковці – спорту Придніпров'я» (Дніпропетровськ, 2008-2011 рр.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи викладено у 28 публікаціях, з них 12 – у фахових виданнях України, 6 одноосібно. Автор має 3 патенти України.

Структура і обсяг дисертації. Текст дисертаційної роботи викладений на 301 сторінці, з яких 196 – основного тексту. Робота складається зі вступу, шести розділів, практичних рекомендацій, висновків, списку використаних джерел, додатків, актів впровадження. Основний текст дисертації містить 30 малюнків і 35 таблиць, у додатках – 35 малюнків і 5 таблиць; налічує 346 літературних джерел, з яких 55 – іноземних.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У вступі обгрунтовано актуальність роботи, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, рзкрито науковоу новизну та практичну значущість отриманиих резустатів, особистий внесок автора, наведено дані щодо апробації роботи та впровадження отриманих результатів у практику, зазначено кількість публікацій.

У першому розділі **«Сучасні підходи до застосування інноваційних технологій та визначення інтегрального психомоторного розвитку дітей 2-го – 5-го років життя»** показано, що на сучасному етапі в педагогіці, у фізичному вихованні розробляються та впроваджуються технології різної спрямованості (Е.С. Вільчковський, 1987; Н.В. Москаленко, 2004, 2011; Ж.Л. Козіна, 2005, 2009, 2011). Спостерігається тенденція до створення науково-методичних основ комплексного, інтегрального психомоторного розвитку (Ю.І. Родін, 2009;

О.К. Сечкіна, 2009; А.А. Півовар, 2003, 2010; Н.Є. Пангелова, 2007, 2011; В.В. Поліщук, 2007; Є.Г. Яхно, 2011 O. Sardon, 2011), але ці положення лише починають формуватися, позиції різних авторів щодо проблеми інтегрального психомоторного розвитку мають протиріччя, і, крім того, немає єдиної системи інтегрального психомоторного розвитку дітей 2-го – 5-го років життя на заняттях з фізичного виховання.

У сучасній літературі зафіксовано інформацію щодо особливостей фізичного розвитку дітей 2-го – 5-го років життя, психофізіологічних механізмів сенсорно-моторної та розумової діяльності людей різного віку (В.С. Лізогуб, 2011), але бракує даних стосовно взаємозв'язків і взаємоінтеграції фізичного та психофізіологічного розвитку дітей 2-го – 5-го років життя. Ці положення обумовили необхідність проведення експериментальних досліджень щодо розробки технологій інтегрального психомоторного розвитку дітей 2-го – 5-го років життя.

У другому розділі **«Методи та організація дослідження»** представлено опис основних методів обраних відповідно до теми і завдань дослідження, а також етапи дослідження. У роботі застосовано такі методи дослідження: аналіз та узагальнення даних науково-методичної і спеціальної літератури, педагогічні методи (педагогічні експерименти; педагогічне тестування); метод антропометрії; методи психофізіологічного тестування; метод технічного та художнього конструювання; методи математичної статистики.

Дослідження проводилося у період з 2007 по 2012 роки в 4 етапи.

На першому етапі (вересень 2007 – жовтень 2008 рр.) було проаналізовано вітчизняну та зарубіжну науково-методичну літературу і документальні матеріали, розроблено концепцію дослідження, проведено констатувальний експеримент. Досліджено рівень фізичного розвитку та фізичної підготовленості, визначено психофізіологічні можливості дітей 2-го – 5-го років життя.

На другому етапі (листопад 2008 – червень 2009 рр.) передбачав математичну обробку даних дослідження; вивчення взаємозв'язку компонентів фізичного розвитку фізичної підготовленості та психофізіологічних можливостей; розробку основних положень інноваційних технологій психомоторного розвитку дітей 2-го – 5-го років життя; проведення основного педагогічного експерименту.

Третій етап (січень 2009 – лютий 2012 р.) було присвячено порівняльному аналізу показників фізичної підготовленості, фізичного та психофізіологічного розвитку до й після педагогічного експерименту, а також обробленню отриманих даних за допомогою методів математичної статистики.

Четвертий етап (березень – квітень 2012 р.) передбачав узагальнення експериментальних даних, формулювання висновків і практичних рекомендацій, апробацію, оформлення та редагування тексту дисертаційної роботи.

Дослідження проводилося на базі дитячого садка-ясел м. Дніпропетровська № 309 «Зернятко».

Загалом у дослідженні взяли участь 322 дитини, з них 164 дитини у констатувальному експерименті (52 дитини вікової групи 2-го – 3-го, 56 дітей 3-го – 4-го, 56 дітей 4-го – 5-го років життя) та 158 дітей у формувальному експерименті, з них 56 дітей вікової групи 2-го – 3-го років життя (28 – контрольна, 28 – експериментальна групи), 52 дитини 3-го – 4-го років життя (24 – контрольна, 28 –

експериментальна групи), 50 дітей 4-го – 5-го років життя (23 – контрольна, 27 – експериментальна групи).

Під час експерименту в дитячому садку-яслах № 309 «Зернятко» м. Дніпропетровська контрольна група займалася за базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі», а в експериментальній групі застосовувалися авторські інноваційні технології розвитку психомоторних здібностей: заняття з використанням елементів баскетболу на пристрої «Розумне кільце»; естафети із застосуванням розробки «Веселі куточки» та гра з використанням елементів туризму «Парочки».

Тривалість педагогічного експерименту – 6 місяців.

У третьому розділі **«Аналіз вікових особливостей та взаємозв'язку фізичного розвитку, фізичної підготовленості та психофізіологічних здібностей дітей 2-го – 5-го років життя»** схарактеризовано рівень, структуру та динаміку фізичного розвитку, фізичну підготовленість і психофізіологічний розвиток дітей 2-го – 5-го років життя. На підставі антропометричних показників (довжина і маса тіла) було зроблено висновок про те, що у досліджуваних вікових групах діти мають рівень фізичного розвитку в межах норми.

Виявлено, що у віковій групі дітей 2-го – 3-го років життя спостерігається інтегральний розвиток компонетів фізичної підготовленості, фізичного розвитку та психофізіологічних можливостей. Кореляційний аналіз фізичного розвитку, фізичної підготовленості дітей 2-го – 3-го років життя показав наявність достовірного взаємозв'язку між довжиною тіла і часом пробігання відрізка 10 м ($r=-0,54$, $p<0,05$). Крім того, виявлено достовірні коефіцієнти кореляції між довжиною тіла і латентним періодом реакції на звук ($r=-0,51$, $p<0,05$), латентним періодом реакції на світло ($r=-0,35$), стабільністю реакції на світло ($r=-0,31$) і на звук ($r=-0,44$, $p<0,05$). На підставі отриманих результатів можна зробити висновок, що у цій віковій групі спостерігається інтегральний розвиток різних аспектів психомоторики, що свідчить про необхідність застосування інноваційних технологій, які інтегрально впливають на фізичний та психофізіологічний аспекти розвитку дитини.

Було з'ясовано, що у віковій групі дітей 3-го – 4-го років життя також спостерігається інтегральний розвиток фізичної підготовленості, фізичного розвитку та психофізіологічних можливостей. У віковій групі 3-го – 4-го років життя виявлено достовірні значення коефіцієнтів взаємозв'язку між показниками фізичної підготовленості і психофізіологічних можливостей: між часом пробігання відрізка 10 м і латентним періодом простої реакції на світловий подразник ($r=0,31$, $p<0,05$), часом утримання рівноваги в положенні стоячи на одній нозі і стабільністю простої реакції на звуковий подразник ($r=0,51$, $p<0,05$). Отримані дані свідчать про наявність інтегральності у психомоторному розвитку дітей 3-го – 4-го років життя та необхідність застосування інноваційних технологій, які інтегрально впливають на фізичний та психофізіологічний аспекти розвитку дитини.

Аналогічно двом дослідженим молодшим віковим групам, у дітей 4-го – 5-го років життя також спостерігається взаємозв'язок між показниками фізичного розвитку, фізичної підготовленості та психофізіологічних можливостей. У віковій групі 4-го – 5-го років життя спостерігається посилення впливу показників фізичного розвитку на розвиток фізичних якостей і психофізіологічних можливостей. Так, виявлено достовірні коефіцієнти взаємозв'язку між показниками

довжини тіла і показниками фізичної підготовленості, між показниками довжини тіла і показниками психофізіологічних можливостей, між показниками фізичної підготовленості і психофізіологічних можливостей. Отримані дані свідчать про наявність інтегральності у психомоторному розвитку дітей 4-го – 5-го років життя та необхідність застосування інноваційних технологій, які інтегрально впливають на фізичний та психофізіологічний аспекти розвитку дитини.

Про інтегральний розвиток фізичного та психофізіологічного аспектів психомоторики свідчить також аналіз факторної структури підготовленості дітей кожної вікової групи. Факторна структура показників фізичного і психофізіологічного розвитку дітей 2-го – 3-го років життя є такою: перший фактор – «Фізичний і психофізіологічний розвиток» (30,58%); другий фактор – «Психофізіологічна стійкість» (26,17%); у дітей 3-го – 4-го років життя: перший фактор – «Фізична підготовленість (швидкісно-силові здібності)» (29,14%); другий фактор – «Психофізіологічна стійкість» (19,98%); третій фактор – «Швидкісні здібності» (16,38%); у дітей 4-го-5-го років життя: перший фактор – «Фізична підготовленість (психофізіологічна стійкість)» (25,33%); другий фактор – «Швидкість реакції» (24,39%); третій фактор – «Швидкісно-силові здібності» (14,92%). Таким чином, простежується збільшення ролі фізичної підготовленості, а потім і психофізіологічних показників у структурі підготовленості дітей від 2-го до 5-го років. У зв'язку з цим було зроблено висновок, що застосування інноваційних технічних пристроїв, спрямованих на інтегральний психомоторний розвиток, актуально у всіх обстежуваних вікових групах.

У четвертому розділі **«Авторські інноваційні технології інтегрального психомоторного розвитку у фізичному вихованні дітей 2-го – 5-го років життя»** представлено характеристику авторських інноваційних технологій для інтегрального психомоторного розвитку дітей 2-го – 5-го років життя. На основі аналізу вимог програми «Я у світі», що відповідає Наказу МОН України № 41 від 21.01.2009 р., літературних джерел та результатів власних досліджень було розроблено засоби інтегрального розвитку дітей 2-го – 5-го років життя на заняттях з фізичного виховання (рис. 1).

Основою інновації розроблених технологій є їх інтегральний вплив на розвиток дитини. Запропоновані нами технології функціонально цілісно, інтегрально єднають різні елементи навчання і виховання: розвиток фізичних якостей і формування рухових навичок у поєднанні з вивченням кольорів (технічний пристрій «Розумне кільце» (рис. 2), навчанням рахувати, зіставляти форму і розмір предметів (комплект геометричних фігур з підставками «Веселі куточки»), розвитком здатності до класифікації і систематизації, розвитком дрібної моторики (комплект м'яких іграшок «Парочки»), фантазії, творчості та комунікативних здібностей (рис. 2).

Інноваційний пристрій «Розумне кільце» спрямований на розвиток влучності, координаційних здібностей та сенсорно-перцептивної сфери дошкільника. (рис. 2). «Розумне кільце» – це установка з баскетбольними кільцями різного діаметру і кольору. Новизна нашої технології із застосуванням розробленого автором технічного пристрою полягає в тому, що ми пропонуємо не просто виконувати кидки в корзину з різної відстані і під різним кутом, а кидати м'ячі різного кольору і розміру відповідно до кольору і розміру корзини із заданого вихідного положення,

що забезпечує поєднаний розвиток рухових навичок та уміння співвідносити кольори, форми і розмір різних предметів.

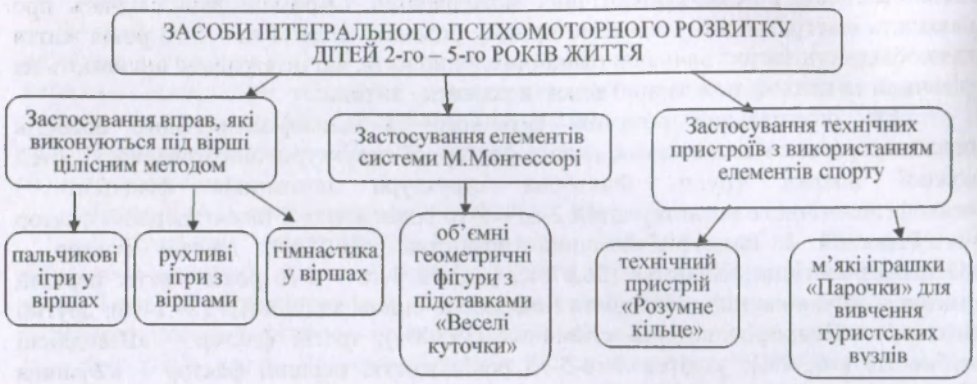

Рис. 1. Засоби інтегрального психомоторного розвитку дітей 2-го – 5-го років життя

Інноваційна технологія інтеграції рухової активності та розвитку уміння зіставляти форму та розмір полягає у застосуванні авторської розробки «Комплект геометричних фігур з підставками «Веселі куточки» (рис. 2). Дітям потрібно знайти відповідну підставку для кожної фігури. Інновація нашої технології полягає в тому, що рухові дії, які виконує дитина безпосередньо впливають на фізичну підготовленість, що сприяє поєднанню розвитку рухових навичок та уміння зіставляти кольори, форми та розмір різних предметів.

Інноваційна технологія інтеграції розвитку дрібної моторики та розвитку навичок до систематизації полягає у застосуванні авторської розробки «Комплект м'яких іграшок «Парочки» (рис. 2). Застосування цієї інноваційної розробки базується на навчанні в'язанню туристських вузлів. «Парочки» застосовуються у рухливих іграх та складаються з м'яких іграшок, які потрібно розібрати по парах згідно з тематикою (ягоди, овочі, фрукти, день, ніч). Одна іграшка з пари має сірий мотузок, друга – білий. Дитині потрібно навчитися правильно підібрати пари, зв'язати їх туристським вузлом за завданням та групувати предмети.

Заняття з використанням інноваційних технологій для розвитку психомоторних здібностей дітей 2-го – 5-го років життя у процесі фізичного виховання планувалися за такими дидактичними принципами: науковості; систематичності та послідовності; свідомості та активності; міцності; наочності; доступності та індивідуалізації; зв'язку навчання з життям, теорії з практикою.

За допомогою бесід та інструктивних настанов при виконанні ігор, вправ та естафет діти раннього віку навчалися елементарним способам спілкування. Обстежуючи предмети зором, дотиком, рухом, під керівництвом вчителя діти опановували елементарні дослідницькі дії та засвоювали нові дії з цими предметами. Діти 3-го – 4-го років життя навчалися ініціювати встановлення контакту з однолітками, найпростішим формам розмірковування (пригадування, використання власного досвіду), ситуаційно-діловому спілкуванню. Діти 4-го – 5-го років життя

навчалися планувати свої дії, підпорядковувати їх меті, узгоджувати власні дії з діями інших, досягати високої якості виконання рухів, радіти спільним досягненням та позитивно ставитися до особливостей поведінки дівчаток і хлопчиків.

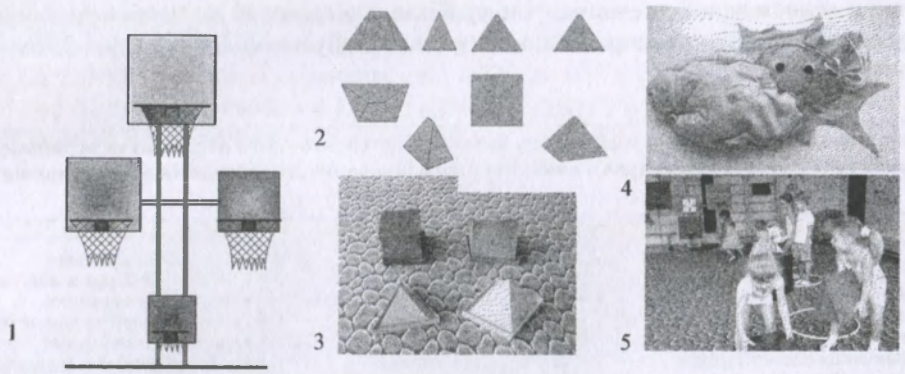

Рис. 2. Авторські інноваційні технології для інтегрального психомоторного розвитку дитини:

1 – технічний пристрій «Розумне кільце» (креслення) (патент № 23504 Україна);

2 – комплект геометричних фігур з підставками «Веселі куточки» (креслення) (патент № 23503 Україна);

3 – комплект геометричних фігур з підставками «Веселі куточки» (зовнішній вигляд) (патент № 23503 Україна);

4 – комплект м'яких іграшок «Парочки» (зовнішній вигляд) (патент № 23501 Україна);

5 – проведення занять із застосуванням авторських інноваційних технологій.

Технічний пристрій «Розумне кільце» застосовувався у наступних формах організації занять, спрямованих на розвиток інтегральних психомоторних якостей: фізичні вправи на прогулянках, фізкультурні свята і розваги, рухливі ігри, самостійна рухова діяльність, індивідуальна робота з фізичного виховання. «Веселі куточки» та «Парочки» використовувалися на прогулянках, фізкультурних святах і розвагах, у рухливих іграх, при самостійній руховій діяльності, індивідуальних заняттях, а також в організації фізкультурно-оздоровчих заходів (ранкова гімнастика, фізкультурні хвилинки, фізкультурні паузи) та дитячому туризмі.

На заняттях з фізичної культури у підготовчій частині застосовувалися вправи з гімнастики під вірші для інтегрального розвитку дітей, у основній частині – вправи, які виконуються на технічному пристрої «Розумне кільце», естафети та ігри з геометричними фігурами «Веселі куточки» та м'якими іграшками «Парочки» (рис. 3).

У п'ятому розділі **«Вплив авторських інноваційних технологій на фізичний та психофізіологічний розвиток, фізичної підготовленості дітей 2-го – 5-го років життя»** представлено обґрунтування та експериментальну перевірку інноваційних технологій інтегрального психомоторного розвитку дитини.

Застосування інноваційних технічних пристроїв сприяло підвищенню показників фізичної підготовленості і психофізіологічних можливостей дітей дошкільного віку. Крім того, спостерігається поглиблення інтегральності розвитку

рухових здібностей та психофізіологічних можливостей за даними кореляційного та факторного аналізу. У віковій групі 2-го – 3-го років життя найбільш істотні зміни відбулися у показниках часу простої реакції на світло і звук (в експериментальній групі спостерігалося достовірне зменшення латентного часу реакції на світло від 1463,65 мс до 1110,25 мс, t=2,67 (критерій Стьюдента), p<0,01, у контрольній групі ці зміни недостовірні), зменшився час пробігання відрізку 10 м. Найбільші зміни в результаті застосування розроблених технологій відбулися у віковій групі 3-го – 4-го років життя.

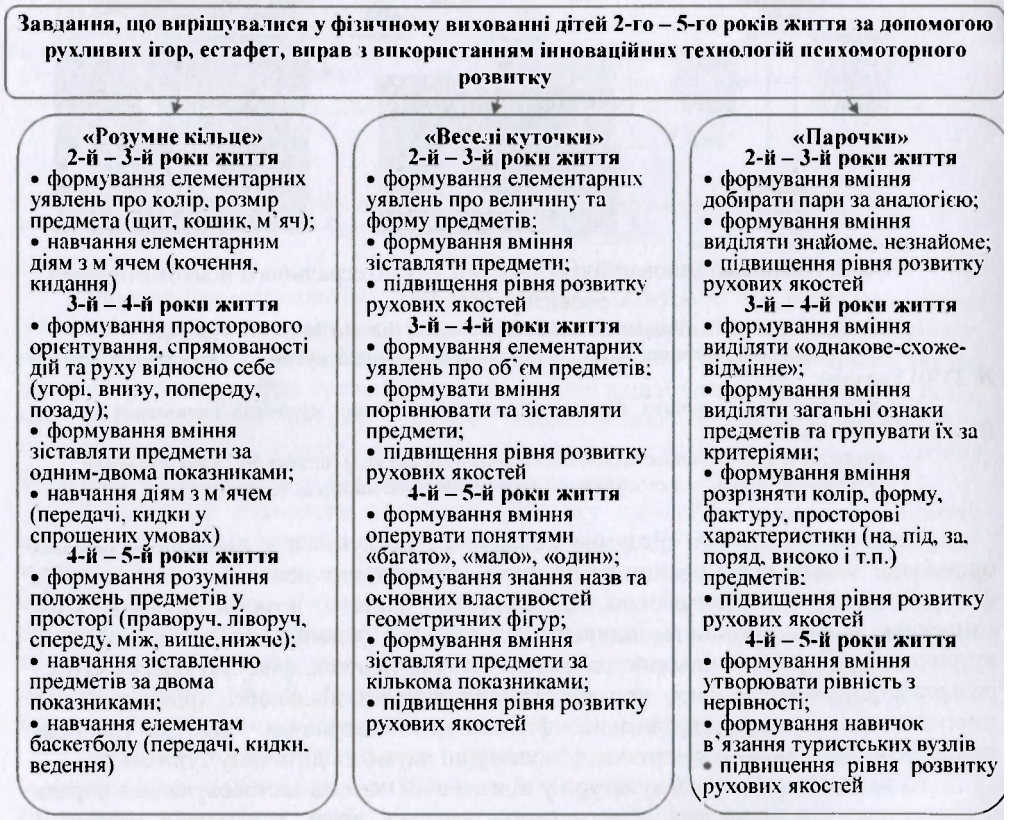

Рис. 3. Завдання, що вирішувалися у фізичному вихованні дітей 2-го – 5-го років життя за допомогою використання інноваційних технологій психомоторного розвитку

Так, виявлено достовірне поліпшення показників простої реакції на світловій і звуковій подразники (час реакції на світло зменшився від 907,00 мс до 735,79 мс, t=4,17, p<0,001, час реакції на звук – від 840,93 мс до 611,18 мс, t=4,00, p<0,001) (рис.6). Достовірно покращилися показники метання мішечка з піском (від 2,56 м до 2,90 м, t=2,92, p<0,05) (рис.4), швидкості пробігання 10 м (від 3,53 до 3,06 с, t=4,46, p<0,001), стрибка в довжину з місця (від 0,64 м до 0,73 м, t=2,67, p<0,01).

У віковій групі дітей 3-го – 4-го років життя спостерігається прискорення не тільки темпів фізичного розвитку, але й темпів розвитку фізичних якостей і психофізіологічних можливостей. Цей період можна вважати сенситивним для дошкільнят з точки зору розвитку фізичних якостей і психофізіологічних можливостей.

Аналогічні зміни спостерігалися у віковій групі 4-го – 5-го років життя: час реакції на світло зменшився від 692,04 мс до 565,37 мс ($t=2,33$, $p<0,05$). Показники стрибка у довжину з місця підвищився від 0,72м до 0,97м ($p<0,001$), час виконання тесту на рівновагу підвищився від 16,79 с до 20,77 с ($t=4,32$, $p<0,001$). У контрольній групі ці зміни менш виражені і недостовірні.

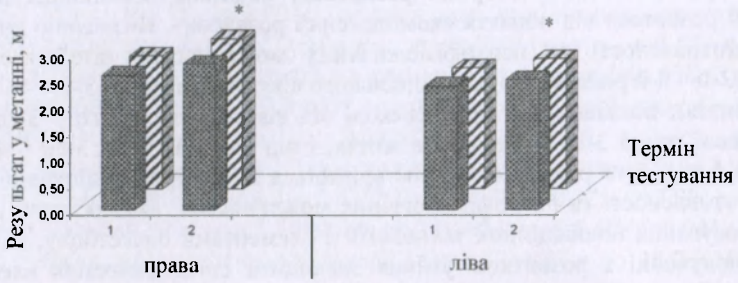

Рис. 4. Показники метання мішечка з піском правою та лівою руками дітей 3-го – 4-го років життя контрольної та експериментальної груп до й після проведення експерименту:

▩ — контрольна група ▨ — експериментальна група

1 – значення показників контрольної та експериментальної груп до експерименту;

2 – значення показників контрольної та експериментальної груп після експерименту;

* – різниця між показниками експериментальної групи до та після проведення експерименту статистично достовірна при $p<0,05$.

Аналогічні зміни спостерігалися у віковій групі 4-го – 5-го років життя: час реакції на світло зменшився від 692,04 мс до 565,37 мс ($t=2,33$, $p<0,05$). Показники стрибка у довжину з місця підвищився від 0,72м до 0,97м ($p<0,001$), час виконання тесту на рівновагу підвищився від 16,79 с до 20,77 с ($t=4,32$, $p<0,001$). У контрольній групі ці зміни менш виражені і недостовірні.

У шостому розділі **«Аналіз і узагальнення результатів дослідження»** проведено аналіз отриманих результатів з точки зору зіставлення їх з літературними даними і визначення наукової новизни. Отримані результати можна розподілити за трьома аспектами: результати, які підтверджують дані інших авторів, доповнюють їх та абсолютно нові результати з проблеми дослідження.

Дані, які підтверджують і доповнюють результати інших авторів. У дисертаційній роботі підтверджено результати досліджень І.А. Аршавського, Е.С. Вільчковського, Г.В. Коробейнікова, В.С. Лизогуба та інших науковців щодо показників фізичного розвитку, фізичної підготовленості, дослідження психофізіолоічних функцій дітей різних вікових груп у різних зовнішніх та фізіологічних умовах роботи організму.

Доповнено та розширено також дані про рівень фізичної підготовленості та психофізіологічних можливостей дітей раннього (вікова група 2-го – 3-го років життя) та дошкільного віку (вікові групи 3-го – 4-го та 4-го – 5-го років життя).

Дані, які розширюють результати досліджень інших авторів. Результати проведеного дослідження підтверджують, розширюють та експериментально обґрунтовують погляди класиків фізіології (І.П. Павлов, І.М. Сеченов, П.К. Анохін, І.А. Аршавський, Н. А. Бернштейн) та сучасних дослідників (О.О. Півовар, Н.Є. Пангелова, В.В. Полішук, Є.Г. Яхно, O. Sardon) на ефект впливу фізичних вправ при одночасному включенні різних центрів свідомості.

Дані, які отримано вперше. У дисертаційній роботі вперше розкрито сутність поняття «інтегральний психомоторний розвиток»; показано відмінності поняття «інтегральний розвиток» від поняття «комплексний розвиток». Визначено динаміку фізичної підготовленості та психофізіологічних можливостей дітей ясельного (вікова група 2-й – 3-й роки життя) та дошкільного віку (вікові групи 3-й – 4-й та 4-й – 5-й роки життя); показано, що при переході від вікової групи 2-го – 3-го років життя до вікової групи 3-го – 4-го років життя, і від вікової групи 3-го – 4-го до вікової групи 4-го – 5-го років життя спостерігається достовірне поліпшення рівня фізичної підготовленості та психофізіологічних можливостей, яке посилюється під впливом застосування інноваційних технологій з елементами баскетболу, дитячого туризму у сполученні з розвитком уміння знаходити співвідношення елементів різних типів. Виявлено наявність інтегрованого цілісного розвитку фізичної підготовленості та психофізіологічних можливостей дітей 2-го – 5-го років життя; показано, що при переході від вікової групи 2-го – 3-го років життя до вікових груп 3-го – 4-го та 4-го – 5-го років життя спостерігається підвищення ролі показників фізичної підготовленості та психофізіологічних можливостей у факторній структурі комплексної підготовленості дітей. Розроблено інноваційні технології для інтегрального психомоторного розвитку дітей 2-го – 5-го років життя із застосуванням комплексів вправ, які виконуються цілісним методом під вірші, та технічних пристроїв з елементами баскетболу, спортивного туризму, модифікованої методики М. Монтенссорі.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз літературних джерел показав, що на початковому етапі формування дитини, тобто від народження до 3-4 і навіть до 6-8 років, фізичний, психічний та інтелектуальний розвиток тісно пов'язані між собою. Проте проблема гармонійного інтегрального психомоторного розвитку дитини практично не висвітлена в теорії та практиці фізичного виховання.

2. Визначено динаміку фізичної підготовленості та психофізіологічних можливостей дітей 2-го – 5-го років життя: показано, що при переході від вікової групи 2-го – 3-го років життя до вікової групи 3-го – 4-го років життя, і від вікової групи 3-го – 4-го до вікової групи 4-го – 5-го років життя спостерігається достовірне поліпшення рівня фізичної підготовленості та психофізіологічних можливостей.

3. Встановлено, що при переході від вікової групи 2-го - 3-го років життя до вікової групи 3-го – 4-го років життя простежуються достовірні зміни за показниками довжини тіла ($\bar{x} \pm S$) (від 0,93±0,054 м до 1,056±0,044 м, $t=9,25$, $p<0,001$), часу латентного періоду простої реакції на світловий подразник (від

1463,93±55,65 мс до 907,00±11,43мс, t=3,35, p<0,001), стабільності простої реакції на світловий подразник (від 0,63±0,07 у.о. до 0,53±0,06 у.о., t=2,19, p<0,05), часу латентного періоду простої реакції на звуковий подразник (від 1273,89±23,34 мс до 838,11 ±70,08мс, t=4,04, p<0,001), стабільності простої реакції на звуковий подразник (від 0,48±0,04 у.о. до 0.47±0,05у.о., t=2,15, p<0,05), показником часу пробігання відрізка 10 м (від 4,11±0,55 с до 3,53±0,43с, t=2,15, p<0,05).

4. Встановлено, що при переході від вікової групи 3-го – 4-го років життя до вікової групи 4-го – 5-го років життя простежуються достовірні зміни за показниками довжини тіла і маси тіла (від 1,056±0,044 м, до 1,118±0,055 м, t=8,52, p<0,001; від 19,41±2,45 кг, до 19,84±2,54 кг, t=8,06, p<0,001), часу латентного періоду простої реакції на світловий подразник (від 907,00±11,43 мс до 692,04±53,20 мс, t=3,49, p<0,001), показниками стабільності простої реакції на світловий подразник, (від 0,53±0,06 у.о. до 0,40±0,06 у.о., t=2,57, p<0,01), часу латентного періоду простої реакції на звуковий подразник (від 838,11±70,08мс мс до 576,67±17,28мс, t=4,02, p<0,001), стабільності простої реакції на звуковий подразник (від 0,47±0,05 у.о. до 0,31±0,02 у.о., t=2,46, p<0,05), показниками дальності метання мішечка з піском правою і лівою руками (від 2,56±0,59 м до 3,42±0,91м, t=4,21, p<0,001 та від 2,33±0,64 м до 3,04±0,72м, t=3,90, p<0,001), часу пробігання відрізка 10 м (від 3,53±0,43с до 3,01±0,20с, t=5,60, p<0,001), показником часу утримання рівноваги на одній нозі (від 8.47±1,47 с до 18,79±10,10с, t=4,32, p<0,001).

5. Виявлено наявність інтегрованого цілісного розвитку фізичної підготовленості та психофізіологічних можливостей дітей 2-го – 5-го років життя, про що свідчать результати кореляційного та факторного аналізу компонентів фізичного розвитку, фізичної підготовленості та психофізіологічних здібностей дітей 2-го – 5-го років життя. У дітей 2-го – 3-го років життя виявлено кореляційні взаємозв'язки між показниками довжини тіла і часу пробігання відрізка 10 м (r=-0,54); між показником довжини тіла і середнім значенням часу латентного періоду реакції на звук (r= -0,51), середнім значенням часу латентного періоду реакції на світло (r= -0,35), коефіцієнтом варіації часу латентного періоду реакції на світло (r= -0,31) і на звук (r = -0,44). Отримані дані свідчать про те, що у дітей 2-го – 3-го років життя недостатній фізичний розвиток є лімітуючим фактором фізичної підготовленості та психофізіологічних можливостей. Виявлено достовірні коефіцієнти взаємозв'язку у віковій групі 3-го–4-го років життя між показниками довжини тіла і фізичної підготовленості (r=0,52); довжини тіла і параметрів метання мішечка з піском правою рукою, (r=0,46); показниками часу пробігання відрізка 10 м і часом латентного періоду простої реакції на світловий подразник (r=0,31), показником часу утримання рівноваги в положенні стоячи на одній нозі і коефіцієнтів варіації часу простої реакції на звуковий подразник (r=0,51). Аналогічні взаємозв'язки характерні для вікової групи дітей 4-го – 5-го років життя з підвищенням кількості взаємозв'язків між показниками психофізіологічних можливостей та показниками фізичної підготовленості. Отримані дані свідчать про те, що у дітей 3-го – 4-го та 4-го – 5-го років життя зменшується лімітуюча роль недостатнього фізичного розвитку для показників фізичної підготовленості та психофізіологічних можливостей.

6. Виявлено зміну структури показників фізичного розвитку, фізичної підготовленості та психофізіологічних можливостей дітей 2-го – 5-го років життя за результатами факторного аналізу; показано, що при переході від вікової групи 2-го – 3-го років життя до вікових груп 3-го – 4-го та 4-го – 5-го років життя спостерігається підвищення ролі показників фізичної підготовленості та психофізіологічних можливостей у факторній структурі комплексної підготовленості дітей.

7. Розроблено систему авторських інноваційних технологій для інтегрального розвитку психомоторних здібностей дітей 2-го– 5-го років життя, що містять комплекси вправ, які виконуються під вірші, вправи, спрямовані на вивчення основних елементів баскетболу та дитячого туризму, із застосуванням технічних пристроїв для розвитку точності рухів, логічного мислення та дрібної моторики. Розроблено алгоритми проведення занять з фізичного виховання для дітей 2-го – 5-го років життя із застосуванням авторського тренувального пристрою «Розумне кільце» (патент № 23504 Україна), що може використовуватися як у мікро- та міні-баскетболі, так і для розвитку умінь зіставляти кольори та форму у дітей 2-го – 5-го років життя. Розроблено засоби і методи інтегрального психомоторного розвитку дітей ясельного та дошкільного віку, що містять елементи дитячого туризму у поєднанні з розвитком уміння знаходити співвідношення елементів різних типів (авторська розробка «Комплект м'яких іграшок «Парочки», (патент № 23501 Україна), авторська розробка «Комплект геометричних фігур з підставками «Веселі куточки» для розвитку дитини» (патент № 23501 Україна)).

8. Застосування інноваційних технологій розвитку психомоторних здібностей дітей 2-го – 5-го років життя з використанням технічних пристроїв сприяло підвищенню показників фізичної підготовленості і психофізіологічних можливостей:

- у віковій групі 2-го – 3-го років життя найбільш істотні зміни відбулися у показниках часу простої реакції на світло і на звук (в експериментальній групі спостерігалося достовірне зменшення латентного часу реакції на світло від 1463,65 мс до 1110,25 мс, $t=2,67$, $p<0,01$, у контрольній групі ці зміни недостовірні). Час пробігання відрізка 10 м достовірно покращився як у контрольній, так і в експериментальній групах, проте в експериментальній групі зміна цього показника більш виражена;
- у віковій групі 3-го – 4-го років життя виявлено достовірне поліпшення показників простої реакції на світловий і звуковий подразники (час реакції на світло зменшився від 907,00 мс до 735,79 мс, $t=4,17$, $p<0,001$, час реакції на звук – від 840,93 мс до 611,18 мс, $t=4,00$, $p<0,001$). Достовірно покращилися показники метання мішечка з піском правою рукою (від 2,56 м до 2,90 м, $t=2,92$, $p<0,05$), швидкості пробігання 10 м (від 3,53 до 3,06 с, $t=4,46$, $p<0,001$), стрибка у довжину з місця (від 0,64м до 0,73 м, $t=2,67$, $p<0,01$). У контрольній групі ці зміни недостовірні;
- у віковій групі 4-го – 5-го років життя час реакції на світло зменшився від 692,04 мс до 565,37 мс ($t=2,33$, $p<0,05$). Показники стрибка у довжину з місця підвищилися від 0,72м до 0,97м ($p<0,001$), час виконання тесту на рівновагу підвищився від 16,79 с до 20,77 с ($t=4,32$, $p<0,001$). У контрольній групі ці зміни менш виражені і недостовірні.

Виявлено більшу кількість достовірних відмінностей між показниками тестування дітей експериментальної групи порівняно з контрольною після проведення експерименту.

9. Виявлено достовірні розбіжності майже за усіма показниками, які визначалися у вікових групах 2-го – 3-го і 3-го – 4-го, 3-го – 4-го і 4-го – 5-го років життя після проведення експерименту. У віці 3-го – 4-го років життя спостерігається прискорення не тільки темпів фізичного розвитку, але і темпів розвитку фізичних якостей і психофізіологічних можливостей. Цей період можна вважати сенситивним для дошкільнят з точки зору розвитку фізичних якостей і психофізіологічних можливостей.

10. Встановлено, що при застосуванні інноваційних технологій інтегрального психомоторного розвитку в міру дорослішання дітей 2-го – 5-го років життя стає більш вираженою зміна структури їх комплексної підготовленості: перехід від домінування фізичного розвитку до переваги фізичної підготовленості, психофізіологічних можливостей та психофізіологічної стійкості.

Висока ефективність застосування системи інтегрального психомоторного розвитку дитини на заняттях з фізичного виховання у дитячих садочках, її комплексний вплив на фізичну підготовленість, психофізіологічний розвиток дітей, зокрема дітей 2-го – 5-го років життя, свідчить про доцільність широкого використання цих технологій у практиці занять з фізичного виховання дошкільників.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у проведенні аналізу фізичного розвитку, фізичної підготовленості та психофізіологічних можливостей за більш широким діапазоном показників, а також у подальшій розробці інноваційних технологій для інтегрального психомоторного розвитку для дітей різних вікових груп.

СПИСОК РОБІТ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Методики поєднання фізичного та інтелектуального розвитку дитини / [Ж. Козіна, Т. Єрмакова, Ю. Мосійчук, О. Лахно] // Теорія та методика фізичного виховання: науково-методичний журнал під ред. Худолія О.М. – Харків, 2007. – С.44-50. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, здійсненні та аналізі досліджень, написанні вступу, основної частини роботи, формулюванні висновків.*

2. Лахно О. Аналіз сучасних засобів поєднання фізичного та інтелектуального розвитку дитини / Олена Лахно // Слобожанський науково-спортивний вісник // Збірник статей під ред. Олійника М.О. – Харків, 2007. - С. 7-11.

3. Единство спорта и искусства как проявление мастерства / [Ю.М. Поярков, Ж.Л.. Козина, О.Г. Лахно, А.В. Козин] // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків: ХДАФК. – 2008. – Випуск № 4. – С.96-103. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, здійсненні та аналізі досліджень, написанні вступу, основної частини роботи, формулюванні висновків.*

4. Козина Ж.Л. Применение технических устройств с элементами спорта для развития уровня физической подготовленности и психофизиологических

возможностей детей 1-5 лет / Ж.Л. Козина, Т.В. Москалец, Е.Г. Лахно // Физическое воспитание студентов: научный журнал под ред. Ермакова С.С. – Харьков: ХГАДИ (ХХПИ), 2010. – №5. – С. 34-38. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, здійсненні та аналізі досліджень, написанні вступу, основної частини роботи, формулюванні висновків.*

5. Козіна Ж.Л. Структура фізичного, психофізіологічного розвитку та фізичної підготовленості дітей 1-5 років / Ж.Л. Козіна, О.Г. Лахно, Т.В. Москалець // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: науковий журнал. – Харків, ХОВНОКУ- ХДАДМ, 2011. – № 8. – С. 84-99. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, здійсненні та аналізі досліджень, написанні вступу, основної частини роботи, формулюванні висновків.*

6. Система інтегрального розвитку дітей 1-5 років із застосуванням технічних пристроїв/ [Ж.Л. Козіна, О.Г. Лахно, Т.В. Москалець, Н.М. Кондак] // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: науковий журнал. – Харків, ХОВНОКУ- ХДАДМ, 2011. – № 9. – С. 61-69. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, здійсненні та аналізі досліджень, написанні вступу, основної частини роботи, формулюванні висновків.*

7. Козіна Ж.Л. Структура фізичного, психофізіологічного розвитку та фізичної підготовленості дітей дошкільного віку / Ж.Л. Козіна, О.Г. Лахно, М.М. Бочкіна // Теорія та методика фізичного виховання: Науково-методичний журнал ХНПУ. – Харків: ХНПУ, ТОВ «ОВС», 2011. – №7.-С.23-25. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, здійсненні та аналізі досліджень, написанні вступу, основної частини роботи, формулюванні висновків.*

8. Козіна Ж.Л. Система застосування технічних пристроїв з елементами спорту для інтегрального розвитку дітей дошкільного віку/ Ж.Л. Козіна, В. Назаренко, О.Г. Лахно // Теорія та методика фізичного виховання: Науково-методичний журнал ХНПУ. – Харків: ХНПУ, ТОВ «ОВС», 2011. – № 8. – С.33-35. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, здійсненні та аналізі досліджень, написанні вступу, основної частини роботи, формулюванні висновків.*

9. Лахно О.Г. Фізичний, психофізіологічний розвиток та фізична підготовленість дітей 1-2, 3-4 та 4-5 років / О.Г. Лахно // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка. - Чернігів, 2011 - С.540-544.

10. Козіна Ж.Л. Структура фізичного, психофізіологічного розвитку та фізичної підготовленості дітей дошкільного віку / Ж.Л. Козіна, О.Г. Лахно, М.М. Бочкіна // Теорія та методика фізичного виховання: Науково-методичний журнал ХНПУ.- Харків: ХНПУ, ТОВ «ОВС», 2011. – № 7. – С.41-47. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, здійсненні та аналізі досліджень, написанні вступу, основної частини роботи, формулюванні висновків.*

11. Коробейніков Г.В. Особливості фізичного, психофізіологічного розвитку та фізичної підготовленості дітей 1-5 років / Г.В. Коробейніков Ж.Л. Козіна, О.Г. Лахно // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: науковий журнал. – Харків, ХОВНОКУ- ХДАДМ, 2011. - № 10. – С. 84-99. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, здійсненні та аналізі досліджень, написанні вступу, основної частини роботи, формулюванні висновків.*

12. Козіна Ж.Л. Авторські тренувальні пристрої для мікро-баскетболу та баскетболу на воді / Ж.Л. Козіна, О.Г. Лахно, Т.А. Базилюк // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т.Г. - Чернігів, 2012 – С.537-539. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, здійсненні та аналізі досліджень, написанні вступу, основної частини роботи, формулюванні висновків.*

13. Лахно О.Г. Аналіз різниці показників фізичного, психофізіологічного розвитку та фізичної підготовленості вікових груп дітей 1-2, 3-4 та 4-5 років / О.Г. Лахно // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка. - Чернігів, 2012 – С.213-220.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

14. Єрмакова Т.С. Методики поєднання фізичного та інтелектуального розвитку дитини / Т.С. Єрмакова, О.Г. Лахно, Ю. Мосійчук // Конкурсні студентські наукові роботи за 2006 рік: Збірник наукових праць. – Харків: ХНПУ: Вип. 6. – С.55-58. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, здійсненні та аналізі досліджень, написанні вступу, основної частини роботи, формулюванні висновків.*

15. Козіна Ж.Л. Методики поєднання фізичного та інтелектуального розвитку дитини / Ж.Л. Козіна, Т.С. Єрмакова, О.Г. Лахно, Ю. Мосійчук // Актуальні проблеми фізкультурної освіти: Матеріали II електронної конференції (18 травня 2006 року. м. Харків) / ХНПУ. – Харків: «ОВС», 2006.С.19-20. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, здійсненні та аналізі досліджень, написанні вступу, основної частини роботи, формулюванні висновків.*

16. Лахно О.Г. Аналіз сучасних методик інтегрального розвитку дітей дошкільного віку / О.Г. Лахно, Т. С. Єрмакова, В. Рудич // Актуальні проблеми фізичного виховання і спорту: Матеріали III електронної наукової конференції (22 травня 2007 р. м. Харків) / Харк.нац.пед.ун-т ім.Г.С. Сковороди. – Харків: «ОВС», 2007. С. 56-58. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, здійсненні та аналізі досліджень, написанні вступу, основної частини роботи, формулюванні висновків.*

17. Лахно Е.Г. Информационное обеспечение гармоничного развития ребенка: методики, тесты, оборудование / Е.Г. Лахно // Проблемы и перспективы развития спортивных игр и единоборств в высших учебных заведениях // Сборник статей под ред. проф. Ермакова С.С. – Харьков-Белгород-Красноярск, 2008. - С.129-132.

18. Лахно Е.Г. Психофизиологические особенности медлительных детей / Е.Г. Лахно // Сборник статей под ред. проф. Трембача А.Б. – Краснодар, 2009. – С.148-152.

19. Лахно Е.Г. Технічні пристрої з елементами спорту для інтегрального розвитку дітей 1-5 років / О.Г. Лахно, Ж.Л. Козіна, Т.В. Москалець // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка. – Чернігів, 2010 – С.531-534. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, здійсненні та аналізі досліджень, написанні вступу, основної частини роботи, формулюванні висновків.*

20. Лахно О.Г. Опис та використання технічного пристрою з елементами баскетболу / О. Лахно // Спорт, духовність і гуманізм у сучасному світі. – Донецьк, 2010. – С.10-15.

БІБЛІОТЕКА
ЛЬВІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ

21. Система технічних пристроїв з елементами спорту для інтегрального розвитку дітей дошкільного віку / [Ж.Л. Козіна, О.Г. Лахно, Н.С. Вергунова, О.В. Антонов, К.А. Рогач] // Физическое воспитание и спорт в высших учебных заведениях. – Белгород, 2011. – С. 173-177. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, здійсненні та аналізі досліджень, написанні вступу, основної частини роботи, формулюванні висновків.*

22. Лахно О.Г. Система застосування технічних пристроїв з елементами спорту для інтегрального розвитку дітей дошкільного віку / О.Г. Лахно, Ж.Л Козіна, В. Назаренко // Актуальні проблеми фізичного виховання і спорту: Матеріали III електронної наукової конференції (24 квітня 2011 р. м. Харків) / Харк.нац.пед.ун-т ім.Г.С. Сковороди. – Харків: ОВС, 2011. – С. 42-46. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, здійсненні та аналізі досліджень, написанні вступу, основної частини роботи, формулюванні висновків.*

23. Авторские инновационные технологии в игровых видах спорта / [Ж.Л. Козина, Е.Г. Лахно, Т.А. Базылюк, Л.Н. Барыбина] // Проблемы и перспективы развития спортивных игр и единоборств в высших учебных заведениях // Сборник статей. – Белгород – Харьков – Красноярск: ХГАДИ, 2012. – С. 84-91. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, здійсненні та аналізі досліджень, написанні вступу, основної частини роботи, формулюванні висновків.*

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

24. Воробьёва В.А. Сравнительная характеристика структуры подготовленности студентов-баскетболистов технических и гуманитарных вузов / В.А. Воробьева, Е.В. Церковная, Е.Г. Лахно // Актуальні проблеми фізкультурної освіти. – Харків: ОВС, 2006. – С.19-20. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, здійсненні та аналізі досліджень, написанні вступу, основної частини роботи, формулюванні висновків.*

25. Воробьёва В.А. Результаты сравнительного анализа подготовленности студентов-баскетболистов технических и гуманитарных вузов / В.А. Воробьева, Е.В. Церковная, Е.Г. Лахно // Актуальні проблеми фізкультурної освіти. – Харків: ОВС, 2006. – С.34-38. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, здійсненні та аналізі досліджень, написанні вступу, основної частини роботи, формулюванні висновків.*

Патенти:

26. Патент «Тренувальний пристрій «Розумне кільце» № 23504, Україна, по заявці № s201100951, Ермаков С.С., Козіна Ж.Л., Лахно О.Г., Лахно Г.А., Козін В.Ю., опубліковано 10.08.2012, бюл. № 15. *Особистий внесок здобувача полягає у розробці та впровадженні тренувального пристрою.*

27. Патент «Комплект геометричних фігур з підставками «Веселі куточки» для розвитку дитини № 23503, Україна, по заявці № s201100950, Ермаков С.С., Козіна Ж.Л., Лахно О.Г., Лахно Г.А., Козін В.Ю., опубліковано 10.08.2012, бюл. № 15. *Особистий внесок здобувача полягає у розробці та впровадженні тренувального пристрою.*

28. Патент «Комплект м'яких іграшок «Парочки» № 23501, Україна, по заявці № s201100945, Ермаков С.С., Козіна Ж.Л., Лахно О.Г., Лахно Г.А.,

Козін В.Ю., опубліковано 10.08.2012, бюл. № 15. *Особистий внесок здобувача полягає у розробці та впровадженні тренувального пристрою.*

АНОТАЦІЇ

Лахно О.Г. Інноваційні технології розвитку психомоторних здібностей у фізичному вихованні дітей 2-го – 5-го років життя. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту зі спеціальності 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. – Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, 2013.

Дисертацію присвячено проблемі розробки інноваційних технологій для інтегрального психомоторного розвитку дитини.

Визначено рівень, структуру, динаміку та наявність інтегрованого цілісного розвитку фізичної підготовленості та психофізіологічних можливостей дітей 2-го – 5-го років життя.

Розроблено інноваційні технології для інтегрального психомоторного розвитку дітей 2-го – 5-го років життя із застосуванням комплексів вправ, які виконуються цілісним методом під вірші, та технічних пристроїв з використанням елементів баскетболу (патент № 23504 Україна), дитячого туризму (патент № 23501 Україна), модифікованої методики М. Монтенссорі (патент № 23503 Україна).

Визначено позитивний вплив застосування інтегральних інноваційних технологій розвитку психомоторних здібностей на показники фізичної підготовленості та психофізіологічних можливостей дітей 2-го – 5-го років життя.

Ключові слова: психомоторика, розвиток, дитина, інноваційні технології, інтегральність, фізична підготовленість, психофізіологічні можливості, технічні пристрої, баскетбол, туризм.

Лахно О.Г. Инновационные технологии развития психомоторных способностей в физическом воспитании детей 2-го - 5-го лет жизни. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук по физическому воспитанию и спорту по специальности 24.00.02 – физическая культура, физическое воспитание различных групп населения. – Национальный университет физического воспитания и спорта Украины, Киев, 2013.

Диссертация посвящена проблеме разработки инновационных технологий для интегрального психомоторного развития ребенка.

Цель работы – теоретически обосновать и экспериментально подтвердить эффективность применения инновационных технологий развития психомоторных способностей в физическом воспитании детей 2-го - 5-го годов жизни.

В работе раскрыта сущность понятия «интегральное психомоторное развитие»; показаны отличия понятия «интегральное развитие» от понятия «комплексное развитие». Показано, что интегральное психомоторное развитие предполагает не просто сумму отдельных компонентов развития ребенка, а их единство, целостность, что обуславливает переход на новый качественный уровень, как это характерно для понятия «интеграл», то есть «целостность, единство».

Определены уровень, структура и динамика физической подготовленности и психофизиологических возможностей детей 2-го – 5-го лет жизни. Показано, что при переходе от возрастной группы 2-го – 3-го года жизни к возрастной группе 3-го – 4-го лет жизни и от возрастной группы 3-го – 4-го к возрастной группе 4-го – 5-го лет жизни наблюдается достоверное улучшение уровня физической подготовленности и психофизиологических возможностей, которое усиливается под влиянием применения инновационных технологий с элементами баскетбола, детского туризма в сочетании с развитием умения находить соотношение элементов различных типов.

Выявлено наличие интегрированного целостного развития физической подготовленности и психофизиологических возможностей детей 2-го – 5-го годов жизни. Показано, что при переходе от возрастной группы 2-го – 3-го лет жизни в возрастные группы 3-го – 4-го и 4-го – 5-го лет жизни наблюдается повышение роли показателей физической подготовленности и психофизиологических возможностей в факторной структуре комплексной подготовленности детей.

Разработаны инновационные технологии для интегрального психомоторного развития детей 2-го – 5-го годов жизни с применением комплексов упражнений, выполняемых целостным методом под стихи и технических устройств с элементами баскетбола (патент № 23504 Украина), детского туризма (патент № 23501 Украина), модифицированной методики М. Монтенсори (патент № 23503 Украина).

Выявлено положительное влияние применение интегральных инновационных технологий развития психомоторных способностей на показатели физической подготовленности и психофизиологических возможностей детей 2-го – 5-го лет жизни.

Выявлено, что в возрасте 3-го – 4-го годов жизни наблюдается ускорение не только темпов физического развития, но и темпов развития физических качеств и психофизиологических возможностей. Этот период можно считать сенситивным для дошкольников с точки зрения развития физических качеств и психофизиологических возможностей.

Установлено, что при применении инновационных технологий интегрального психомоторного развития по мере взросления детей 2-го – 5-го годов жизни становится более выраженной изменение структура их комплексной подготовленности от доминирования физического развития к постепенному переходу к превосходству физической подготовленности, психофизиологических возможностей и психофизиологической устойчивости.

Высокая эффективность применения системы интегрального психомоторного развития ребенка на занятиях по физическому воспитанию в детских садах, ее комплексное воздействие на физическую подготовленность, психофизиологическое развитие детей, в частности, детей 2-го – 5-го лет жизни, свидетельствует о целесообразности широкого использования этих технологий в практике занятий по физическому воспитанию дошкольников.

Результаты исследования дополняют теорию и методику физического воспитания положениями об эффекте гармоничного, комплексного и компактного соединения физического, интеллектуального и психического воздействия на развитие ребенка путем применения инновационных технологий для интегрального

совершенствования психомоторных способностей детей 2-го – 5-го лет жизни в процессе физического воспитания.

Ключевые слова: психомоторика, развитие, ребенок, инновационные технологии, интегральность, физическая подготовленность, психофизиологические возможности, технические устройства, баскетбол, туризм.

Lakhno O.H. Innovative technologies of psychomotor abilities in physical education of children of the 2nd - 5th years of life. – Manuscript.

Dissertation for the degree of Candidate of Science in Physical Education and Sports on the specialty 24.00.02 – physical culture, physical education of different population groups. – The National University of Physical Education and Sport of Ukraine, Kyiv, 2013.

Dissertation focuses on the working out of innovative technologies for children's integrated psychomotor development.

The level, structure, dynamics and the availability of an integral development of physical fitness and psychophysiological capabilities of children 2nd – 5th years of life were defined.

There have been developed innovative technologies for integrated psychomotor development of children 2nd – 5th years of life by applying sets of exercises performed by integral method with verses and technical devices using elements of basketball (patent number 23504 Ukraine), children's tourism (patent number 23501 Ukraine), M. Montenssori modified technique (patent number 23503 Ukraine).

The thesis determines a positive effect of application of integrated innovative technologies of psychomotor abilities on indicators of physical fitness and psychophysiological features of children 2nd – 5th years age.

Keywords: psychomotor, development, child, innovative technologies, integrity, physical fitness, psychophysiological capabilities, technical devices, basketball, hiking.